

การประยุกต์ใช้หลักปัจฉิมทิศในการส่งเสริมสถาบันครอบครัวของประชาชน

แขวงบางพลัด เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2551

**The Application of Pacchimadisa to further development of families and general population
in Bang Phlat District, Bang Phlat Zone, Bangkok in 2551 B.E.**

พระมหาหมณวินทร์ ปุริสุตฺตโม (อามาตมนตร)¹

Phramaha Maghavin Purisuttamo (Amatmontree)

ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2551

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการประยุกต์ใช้หลักปัจฉิมทิศในการส่งเสริมสถาบันครอบครัว เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยสนับสนุนกับการนำหลักปัจฉิมทิศไปใช้ในการส่งเสริมสถาบันครอบครัว โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสุ่มตัวอย่างประชากรจำนวน 133 คน ผลการวิจัย พบว่า ส่วนใหญ่สามีภรรยาช่วยกันทำกินอย่างสุจริต ซื่อสัตย์ รักใคร่กัน และมีการพูดถึงเพื่อนต่างเพศให้คู่ครองฟังน้อยที่สุด ผลทดสอบสมมติฐาน พบว่าปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ วุฒิ การศึกษา สถานภาพ รายได้ ระยะเวลาที่เป็นสามีภรรยา และจำนวนบุตรธิดา ไม่มีผลต่อระดับการประยุกต์ใช้หลักปัจฉิมทิศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

คำสำคัญ : 1. หลักปัจฉิมทิศ 2. การประยุกต์ใช้หลักปัจฉิมทิศ 3. สถาบันครอบครัว

ABSTRACT

This research article was to apply Pacchimadisa bias principles to support the family instate and to compare the personal and supportive factors in an application of the pacchimadisa principles in supporting the family institute. The tools used in data collection by sampling the 133 populations were questionnaires. The research results were formed that the most husbands and wires were helping each otter, balked less of the different sexes. The resets of the by protests testing were for end that the personal factors such as sex, age, educational qualification, status, income, the trine of being husband and wife and the members of children had no impact to an application of the Pacchimadisa Principles with the statistical significance at 0.05.

Key words : 1. Pacchimadisa 2. The Application of Pacchimadisa 3. Families

¹ ป.ธ. 7, Ph.D., ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ท้าววิจัย (Phenomena)

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังประสบปัญหาทางสังคมหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความยากจน ปัญหาการมีว่สมของวัยรุ่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาคอร์รัปชัน หรือ ปัญหาการใช้ความรุนแรงในสถาบันครอบครัว โดยปัญหาสังคมเหล่านี้ได้ทำให้วิถีชีวิตของประชาชนในสังคมขนาดใหญ่คือประเทศชาติและสังคมขนาดเล็กคือครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยเป็นมาในอดีต โดยการเปลี่ยนแปลงที่ผิดแผกไปจากเดิมนี้จัดอยู่ในระดับที่น่าเป็นห่วงมากและเป็นสภาพที่ทุกคนในสังคมต้องริบร่วมมือกันทุกฝ่ายเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ซึ่งวิธีการที่จะทำให้ปัญหาในสังคมไทยดังกล่าวบรรเทาลงหรือหมดไปในที่สุดจำเป็นต้องเริ่มจากการพัฒนาคนหรือประชาชนซึ่งเป็นหน่วยทางสังคมของสถาบันครอบครัวและประเทศชาติเป็นอันดับแรกสุด ดังแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ข้อ 4.2 ว่าด้วยวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลัก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550, ล) ข้อที่ 4.1 ว่าด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550, ศ) และข้อที่ 5.2 ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550, ข) พร้อมกันนี้ การพัฒนาคนซึ่งเป็นจุดหมายหลักของการพัฒนาสถาบันครอบครัวและสังคมโดยรวมก็ต้องสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจข้อ 3.2 ของการพัฒนาประเทศด้วย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550, ย)

ตามที่กล่าวมา ทำให้สามารถกล่าวได้ว่า ครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันขนาดเล็กสุดนั้นมีส่วนต่อการพัฒนาบุคคลในสังคมเสมอ หากครอบครัวหรือบุคคลภายในครอบครัวมีปัญหา การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาสังคมโดยรวมก็จะมีปัญหาไปด้วย ดังนั้น ในเรื่องนี้ จึงทำให้เข้าใจได้ว่าในความเป็นครอบครัวซึ่งประกอบด้วยพ่อแม่และลูกหรือสามีกับภรรยาต่างมีความสำคัญต่อความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว กล่าวคือถ้าทุกคนภายในครอบครัวมีความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดีแล้ว ความขัดแย้ง ความแตกแยก และการหย่าร้างของสามีภรรยาก็จะไม่มี ฉะนั้น สามีกับภรรยาจะดำรงชีวิตคู่หรือดำเนินชีวิตคู่สมรสของตนให้มีความสุขมีความก้าวหน้าและเจริญมั่นคงได้นั้นต้องตั้ง “จุดยืนของชีวิตคู่” ไว้ในใจสำหรับเป็นเครื่องมือกำหนดทิศทางการดำเนินชีวิตคู่ให้แน่วแน่มั่นคงไม่หวั่นไหวต่อสิ่งต่าง ๆ จุดยืนที่เรากำหนดนั้นเป็นเสมือนเข็มทิศที่นำทางชีวิตคู่ไปสู่จุดหมายหรือเป้าหมายของชีวิตคู่ที่เรียกว่า “คู่สร้างคู่สม” คือ ตัวของเราทั้งสองคนต้องทำเอง กำหนดเอง คนอื่นจะมากำหนดให้เราไม่ได้ จะทำได้ก็เป็นเพียงผู้แนะนำหรือชี้แนะให้เราเท่านั้น (พระมหาวิจิตร คมภิโร (ศิริรัตน์), 2548, 1)

จากที่ได้มองเห็นว่า พ่อแม่และลูกหรือสามีภรรยาในครอบครัวล้วนมีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมโดยรวม ดังนั้น การพัฒนาครอบครัวและสังคมจึงต้องพัฒนาที่คนเป็นเบื้องต้น โดยการพัฒนาคนนี้ต้องพัฒนาทั้งทางร่างกายและจิตใจ อีกนัยหนึ่ง การพัฒนาคนต้องพัฒนาสิ่งแวดล้อมในครอบครัวและสังคม

ให้เอื้อด้วย จึงจะเป็นการพัฒนาที่ถูกต้อง และการพัฒนาสถาบันครอบครัวในสังคมไทยที่เหมาะสมที่สุดเป็นการพัฒนาโดยใช้พุทธธรรมเป็นเครื่องมือ กล่าวคือพ่อแม่และลูกหรือสามีกับภรรยาต้องรู้จักหน้าที่ของตน หรือรู้จักการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมในพุทธศาสนาที่สามารถเป็นเครื่องมือประคับประคองสถาบันครอบครัวให้เป็นสถาบันที่เป็นต้นทางแห่งความสุขในสังคม พร้อมกันนี้ ปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการมั่วสุมของเด็กวัยรุ่นหรือปัญหาการหย่าร้างของสามีภรรยาก็จะลดจำนวนลงหรือหมดไปในที่สุด

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความเชื่อมั่นว่าหลักปรัชญาในพุทธศาสนาจะสามารถสร้างครอบครัวให้เข้มแข็งหรือสร้างความไว้วางใจและความสุขสงบแก่สามีภรรยาในแต่ละครอบครัวได้ จึงทำให้มีความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าถึงการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาในการเสริมสร้างสถาบันครอบครัวให้เข้มแข็งหรือส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นในสามีภรรยาผู้เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในแขวงบางพลัด เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเขตที่มีพื้นที่ทั้งหมด 3,296 ตารางกิโลเมตร และมีจำนวนประชากรทั้งหมด 10,180 คน แบ่งเป็นชาย 4,359 คน หญิง 5,821 คน (สมาชิกสภาเขตบางพลัด, 2548, 121)

2. ปัญหาวิจัย/โจทย์วิจัย (Research Problem)

- 2.1 ประชาชน มีการนำหลักปรัชญาไปประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างสถาบันครอบครัวอย่างไร
- 2.2 ประชาชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยสนับสนุนแตกต่างกันมีการนำหลักปรัชญาไปประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างสถาบันครอบครัวแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

- 3.1 เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาในการส่งเสริมสถาบันครอบครัวของสามีภรรยาผู้เป็นประชาชน
- 3.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยสนับสนุนกับการนำหลักปรัชญาไปใช้ในการส่งเสริมสถาบันครอบครัวของสามีภรรยาผู้เป็นประชาชน

4. สมมติฐานในการวิจัย (Research Hypothesis)

- 4.1 ประชาชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีผลต่อการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาที่แตกต่างกัน

5. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย (Expected Result or Application)

- 5.1 ทำให้ทราบระดับความแตกต่างของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของประชาชนที่มีครอบครัวตั้งอยู่ในแขวงบางพลัด เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร กับตัวแปรอิสระ
- 5.2 ทำให้ทราบการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาในการส่งเสริมสถาบันครอบครัวของประชาชนที่มีครอบครัวตั้งอยู่ในแขวงบางพลัด เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

5.3 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไปเป็นข้อเสนอแนะหรือปรับปรุงแก้ไขด้านความรู้ความเข้าใจและการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาให้แก่ประชาชนที่มีครอบครัวตั้งอยู่แขวงบางพลัด เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร และที่อื่น ๆ ต่อไป

6. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจหรือการวิจัยภาคสนาม (Survey Research or Field Research) เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน (Current Problem) จึงจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรโดยตรงโดยใช้การวิจัยแบบ Cross Sectional Study ซึ่งประชากรที่ศึกษา ได้แก่ สามีภรรยาที่มีครอบครัวตั้งอยู่ในแขวงบางพลัด เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีประชากรจำนวนทั้งสิ้น 10,180 คน และได้กลุ่มตัวอย่าง 100 ตัวอย่าง โดยการสุ่มตัวอย่างอย่างแบบมีหลายระบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) ดังนี้ ขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 ประชากรทั้งหมดถูกแบ่งเป็นกลุ่ม (Stratified Random Sampling) ตามแขวงเป้าหมาย คือ แขวงบางพลัด ซึ่งมีประชากรทั้งสิ้น 10,180 คน จำนวน 133 ตัวอย่าง ขั้นที่ 2 ทำการสุ่มจากสามีภรรยาที่อยู่ในครอบครัวในแขวงเป้าหมาย คือ แขวงบางพลัด เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยการสุ่มตัวอย่างอย่างมีระบบ (Systematic Random Sampling) เลือกสุ่มสามีภรรยาที่อยู่ในครอบครัว โดยการจับฉลากเป็นเลขคู่หรือเลขคี่แล้วทำการสุ่มให้ครบตามจำนวน 133 ตัวอย่าง ขั้นที่ 3 ทำการคัดเลือกตัวอย่างจากบุคคลที่อยู่ในครอบครัว ซึ่งอาจเป็นสามีหรือภรรยาในครอบครัว ณ เวลานั้น ครอบครัวละ 1 คน จะได้ 100 ตัวอย่าง หลังจากนั้น จึงใช้สถิติเข้ามาช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล

7. ผลการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาจากประชากรกลุ่มเป้าหมายที่อาศัยอยู่ในครอบครัวในแขวงบางพลัด เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีจำนวนประชากรทั้งหมด 10,180 คน แบ่งเป็นชาย 4,359 คน หญิง 5,821 คน มีจำนวนกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในครอบครัว รวมทั้งสิ้น 133 ตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างมีระบบ (Systematic Random Sampling) และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบไปด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพ รายได้ ระยะเวลาที่เป็นสามีภรรยา และ จำนวนบุตรธิดา ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจหลักปรัชญาของสามีภรรยาในครอบครัว ข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาในการส่งเสริมสถาบันครอบครัวของสามีภรรยา และ ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ค่าความถี่ (Frequency) ค่ามัธยฐานเลขคณิต (X) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สำหรับบรรยายข้อมูลทั่วไปและข้อมูลตัวแปรเดียวทั้งหมด และ สถิติอนุมานหรือสถิติอ้างอิง ได้แก่ t-test และ F-test เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยตั้งนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ 0.05

7.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 65.3 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 45.9 อายุเฉลี่ย 38.25 ปี มีวุฒิการศึกษาไม่เกินระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 70.7 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 65.4 มีรายได้ไม่เกิน 10,000 บาท ร้อยละ 69.9 มีระยะเวลาการเป็นสามีภรรยาระหว่าง 11-15 ปี ร้อยละ 45.1 รองลงมาตั้งแต่ 16 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 21.8 จำนวนบุตรธิดาระหว่าง 1-3 คน ร้อยละ 87.2 และจำนวนระหว่าง 4-6 คน ร้อยละ 10.6 ตามลำดับ

7.2 ความรู้ความเข้าใจหลักปรัชญาของสามภรรยาในครอบครัว 1. พบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจความหมายทั่วไปเกี่ยวกับหลักปรัชญาของสามภรรยาในครอบครัว ดังนี้ หลักปรัชญาเป็นข้อปฏิบัติระหว่างสามภรรยา ตอบถูก ร้อยละ 72.2 รองลงมาคือหลักปรัชญา หมายถึง ภรรยาและบุตร ตอบถูก ร้อยละ 69.9 และน้อยที่สุดคือปรัชญาเป็นหนึ่งทิศในหกทิศ ตอบถูก ร้อยละ 57.1 2. พบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณสมบัติของสามิตตามหลักปรัชญา ดังนี้ สามิตไม่ดูหมิ่นภรรยาของตน ตอบถูก มีร้อยละ 87.2 รองลงมาคือสามิตยกย่องและนับถือภรรยา ตอบถูก มีร้อยละ 82.0 และน้อยที่สุดคือสามิตนอกใจภรรยาได้บางครั้ง ตอบถูก มีร้อยละ 18.0 และ 3. พบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณสมบัติของภรรยาตามหลักปรัชญา ดังนี้ ภรรยาจัดบ้านให้น่าอยู่ ตอบถูก ร้อยละ 94.0 รองลงมาคือภรรยาช่วยเหลือญาติของสามิตเป็นครั้งคราว ตอบถูก ร้อยละ 88.0 และน้อยที่สุดคือภรรยาไม่ต้องรักสามิตคนเดียว ตอบถูก ร้อยละ 18.0

7.4 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาในการส่งเสริมสถาบันครอบครัวของสามภรรยา พบว่า ประชาชนมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาในการส่งเสริมสถาบันครอบครัว ดังนี้ ช่วยกันทำมาหากินอย่างสุจริต ทำประจำ มีร้อยละ 92.5 ครั้งเว้นครั้ง มีร้อยละ 4.5 ทำนาน ๆ ครั้ง มีร้อยละ 3.0 และไม่ทำ มีร้อยละ 0 รองลงมาคือซื่อสัตย์และรักใคร่ซึ่งกันและกัน ทำประจำ มีร้อยละ 82.0 ครั้งเว้นครั้ง มีร้อยละ 6.0 ทำนาน ๆ ครั้ง มีร้อยละ 7.5 และไม่ทำ มีร้อยละ 4.5 และน้อยที่สุดคือพูดถึงเพื่อนต่างเพศให้คู่ครองฟัง ทำประจำ มีร้อยละ 14.3 ครั้งเว้นครั้ง มีร้อยละ 18.8 ทำนาน ๆ ครั้ง มีร้อยละ 26.3 และไม่ทำ มีร้อยละ 40.6 ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 จำนวนร้อยละของประชาชนเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาในการส่งเสริมสถาบันครอบครัวของสามภรรยา

ข้อคำถาม	ระดับการปฏิบัติ				รวม
	ทำ ประจำ	ครั้งเว้น ครั้ง	ทำนาน ๆ ครั้ง	ไม่ทำ	
1. ยกย่องนับถือกันและกันในสถานที่ต่าง ๆ	86 (64.7)	19 (14.3)	22 (16.5)	6 (4.5)	133 (100.0)
2. ไม่ดูหมิ่นดูแคลนกันและกัน	81 (60.9)	13 (9.8)	15 (11.3)	24 (18.0)	133 (100.0)
3. ซื่อสัตย์และรักใคร่ซึ่งกันและกัน	109 (82.0)	8 (6.0)	10 (7.5)	6 (4.5)	133 (100.0)

4. รับฟังความคิดเห็นของกันและกัน	97 (72.9)	24 (18.0)	10 (7.5)	2 (1.5)	133 (100.0)
5. มอบของขวัญให้แก่กันและกัน	45 (33.8)	21 (15.8)	55 (41.4)	12 (9.0)	133 (100.0)
6. ช่วยกันทำมาหากินอย่างสุจริต	123 (92.5)	6 (4.5)	4 (3.0)	0 (0)	133 (100.0)
7. ช่วยเหลือเกื้อกูลญาติของทั้งสองฝ่าย	88 (66.2)	19 (14.3)	25 (18.8)	1 (.8)	133 (100.0)
8. ไม่ฟุ้งเฟ้อในการใช้จ่ายทรัพย์สิน	83 (62.4)	30 (22.6)	16 (12.0)	4 (3.0)	133 (100.0)
9. หมั่นดูแลและซ่อมแซมบ้านเรือนอยู่เสมอ	78 (58.6)	25 (18.8)	27 (20.3)	3 (2.3)	133 (100.0)
10. พุดคุยกับเพื่อนต่างเพศ	45 (33.8)	32 (24.1)	42 (31.6)	14 (10.5)	133 (100.0)
11. โกรธเคืองกัน ไปร้องขอคืนดีก่อน	45 (33.8)	40 (30.1)	25 (18.8)	23 (17.3)	133 (100.0)
12. พุดถึงเพื่อนต่างเพศให้คู่ครองฟัง	19 (14.3)	25 (18.8)	35 (26.3)	54 (40.6)	133 (100.0)
13. พากันไปรับประทานอาหารนอกบ้าน	26 (19.5)	29 (21.8)	62 (46.6)	16 (12.0)	133 (100.0)
14. พากันทำบุญตักบาตรหรือทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา	69 (51.9)	21 (15.8)	37 (27.8)	6 (4.5)	133 (100.0)
15. เกิดปัญหาในครอบครัวขึ้น ช่วยกันแก้ปัญหา	95 (71.4)	21 (15.8)	10 (7.5)	7 (5.3)	133 (100.0)

จากตารางที่ 1 พบว่า ประชาชนที่ตอบแบบสอบถามมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาในการส่งเสริมสถาบันครอบครัว ดังนี้ ในข้อที่ 6 ช่วยกันทำมาหากินอย่างสุจริต ทำประจำ มีร้อยละ 92.5 ครั้งเว้นครั้ง มีร้อยละ 4.5 ทำนาน ๆ ครั้ง มีร้อยละ 3.0 และไม่ทำ มีร้อยละ 0 รองลงมา ข้อที่ 3 ซื่อสัตย์และรักใคร่ซึ่งกันและกัน ทำประจำ มีร้อยละ 82.0 ครั้งเว้นครั้ง มีร้อยละ 6.0 ทำนาน ๆ ครั้ง มีร้อยละ 7.5 และไม่ทำ มีร้อยละ 4.5 และน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 12 พุดถึงเพื่อนต่างเพศให้คู่ครองฟัง ทำประจำ มีร้อยละ 14.3 ครั้งเว้นครั้ง มีร้อยละ 18.8 ทำนาน ๆ ครั้ง มีร้อยละ 26.3 และไม่ทำ มีร้อยละ 40.6

8. สรุปผลการวิจัย

การประยุกต์ใช้หลักปัจจัยจิตในการส่งเสริมสถาบันครอบครัวของสามีภรรยา พบว่า ประชาชนมีการประยุกต์ใช้หลักปัจจัยจิตในการส่งเสริมสถาบันครอบครัว ดังนี้ ช่วยกันทำมาหากินอย่างสุจริต ทำประจำ มีร้อยละ 92.5 ครั้งเว้นครั้ง มีร้อยละ 4.5 ทำนาน ๆ ครั้ง มีร้อยละ 3.0 และไม่ทำ มีร้อยละ 0 รองลงมาคือซื่อสัตย์และรักใคร่ซึ่งกันและกัน ทำประจำ มีร้อยละ 82.0 ครั้งเว้นครั้ง มีร้อยละ 6.0 ทำนาน ๆ ครั้ง มีร้อยละ 7.5 และไม่ทำ มีร้อยละ 4.5 และน้อยที่สุดคือพูดถึงเพื่อนต่างเพศให้คู่ครองฟัง ทำประจำ มีร้อยละ 14.3 ครั้งเว้นครั้ง มีร้อยละ 18.8 ทำนาน ๆ ครั้ง มีร้อยละ 26.3 และไม่ทำ มีร้อยละ 40.6

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบปัจจัยสนับสนุนคือความรู้ความเข้าใจกับการประยุกต์ใช้หลักปัจจัยจิตในการส่งเสริมสถาบันครอบครัวของสามีภรรยา

ระดับปฏิบัติการ	$\bar{X}$	S.D.	n	t	df	Sig.
ความรู้ความเข้าใจน้อย	9.53	1.72	133	36.84	9	.00
ความรู้ความเข้าใจมาก	32.54	7.34	133			

จากตารางที่ 2 พบว่า ประชาชนซึ่งเป็นสามีภรรยาที่มีความรู้ความเข้าใจหลักปัจจัยจิตที่แตกต่างกันมีการประยุกต์ใช้หลักปัจจัยจิตในการส่งเสริมสถาบันครอบครัวที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 นั่นคือความรู้มีผลต่อการประยุกต์ใช้หลักปัจจัยจิตในการส่งเสริมสถาบันครอบครัวของสามีภรรยา ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

ผลการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพ รายได้ ระยะเวลาที่เป็นสามีภรรยา และจำนวนบุตรธิดา ไม่มีความแตกต่างกันต่อการประยุกต์ใช้หลักปัจจัยจิตในการส่งเสริมสถาบันครอบครัวของประชาชน นั่นคือปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีผลต่อระดับการประยุกต์ใช้หลักปัจจัยจิตซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ **ผลการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2** พบว่า ปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ การมีความรู้ความเข้าใจหลักปัจจัยจิตที่แตกต่างกันมีผลต่อการประยุกต์ใช้หลักปัจจัยจิตในการส่งเสริมสถาบันครอบครัวของประชาชนที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 นั่นคือการมีความรู้ความเข้าใจหลักปัจจัยจิตมีผลต่อระดับการประยุกต์ใช้หลักปัจจัยจิต ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

ปัญหาและอุปสรรค พบว่า 1. ไม่เข้าใจหลักปัจจัยจิต ร้อยละ 26.47 และ 2. การหากระแวงระหว่างกันและกัน ร้อยละ 23.53 ส่วนที่เหลือมีความสำคัญเป็นลำดับไป ส่วนข้อเสนอแนะ พบว่า 1. ให้ความรักซึ่งกันและกัน ร้อยละ 24.78 และ 2. เห็นอกเห็นใจกันมาก ๆ ร้อยละ 19.47 ส่วนที่เหลือมีความสำคัญเป็นลำดับไป

9. อภิปรายผลการวิจัย

การประยุกต์ใช้หลักปัจจัยจิตในการส่งเสริมสถาบันครอบครัวของสามีภรรยา ผลการวิจัย พบว่า ข้อความว่า ช่วยกันทำมาหากินอย่างสุจริต ทำประจำ มีร้อยละ 92.5 ครั้งเว้นครั้ง มีร้อยละ 4.5 ทำนาน ๆ ครั้ง มีร้อยละ 3.0 และไม่ทำ มีร้อยละ 0 ข้อความว่า ซื่อสัตย์และรักใคร่ซึ่งกันและกัน ทำประจำ มีร้อยละ 82.0 ครั้ง

เว้นครึ่ง มีร้อยละ 6.0 ทำนาน ๆ ครั้ง มีร้อยละ 7.5 และไม่ทำ มีร้อยละ 4.5 ข้อความว่า รับฟังความคิดเห็นของกันและกัน ทำประจำ มีร้อยละ 72.9 ครึ่งเว้นครึ่ง มีร้อยละ 18.0 ทำนาน ๆ ครั้ง มีร้อยละ 7.5 และไม่ทำ มีร้อยละ 1.5 ข้อความว่า เกิดปัญหาในครอบครัวขึ้น ช่วยกันแก้ปัญหา ทำประจำ มีร้อยละ 71.4 ครึ่งเว้นครึ่ง มีร้อยละ 15.8 ทำนาน ๆ ครั้ง มีร้อยละ 7.5 และไม่ทำ มีร้อยละ 5.3 ข้อความว่า ช่วยเหลือเกื้อกูลญาติของทั้งสองฝ่าย ทำประจำ มีร้อยละ 66.2 ครึ่งเว้นครึ่ง มีร้อยละ 14.3 ทำนาน ๆ ครั้ง มีร้อยละ 18.8 และไม่ทำ มีร้อยละ .8 ข้อความว่า ยกย่องนับถือกันและกันในสถานที่ต่าง ๆ ทำประจำ มีร้อยละ 64.7 ครึ่งเว้นครึ่ง มีร้อยละ 14.3 ทำนาน ๆ ครั้ง มีร้อยละ 16.5 และไม่ทำ มีร้อยละ 4.5 ข้อความว่า ไม่ฟุ้งเฟ้อในการใช้จ่ายทรัพย์ ทำประจำ มีร้อยละ 62.4 ครึ่งเว้นครึ่ง มีร้อยละ 22.6 ทำนาน ๆ ครั้ง มีร้อยละ 12.0 และไม่ทำ มีร้อยละ 3.0 และข้อความว่า ไม่ดูหมิ่นดูแคลนกันและกัน ทำประจำ มีร้อยละ 60.9 ครึ่งเว้นครึ่ง มีร้อยละ 9.8 ทำนาน ๆ ครั้ง มีร้อยละ 11.3 และไม่ทำ มีร้อยละ 18.0 จากข้อความที่ถามนี้ แสดงให้เห็นว่าประชาชนที่เป็นสามีภรรยาซึ่งเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่แล้วมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาในการส่งเสริมสถาบันครอบครัว โดยสอดคล้องกับผลงานวิจัยของอัครชัย ชัยแสวง เรื่อง “การปฏิบัติตามหลักปรัชญาของบุคลากรในโรงเรียนเทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ. 2547” พบว่า “ความสัมพันธ์ทางครอบครัวของบุคลากรในโรงเรียนเทศบาลนครเชียงใหม่มีการปฏิบัติตามหลักปรัชญา และสร้างความมั่นคงในครอบครัวอยู่เสมอนั้นคือพ่อแม่ใช้จ่ายทรัพย์ที่หามาได้ไม่ฟุ้งเฟ้อ และไม่เคยนอกใจ มีการให้เครื่องแต่งตัวแก่กันและกันเป็นบางครั้ง และเคยสวดมนต์ก่อนนอน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความประพฤติดีดี ไม่นอกใจกันและกัน และการให้เกียรติซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งการรู้จักหน้าที่ของการเป็นสามีภรรยา” นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความสุขในครอบครัวของกนกวลี คือ “1. ยกย่อง หมายถึง สามีภรรยา ยกย่องให้เกียรติซึ่งกันและกัน 2. ยินยอม หมายถึง สามีภรรยาต้องยอม ๆ กันบ้าง 3. ยึดหยุ่น หมายถึง ในการใช้ชีวิตคู่ นั้น ยืนยมนานก็ยิ่งรู้จักกันมากขึ้น มีเรื่องราวต่าง ๆ ผ่านเข้ามาในชีวิตมากขึ้น เมื่อครั้งอยู่กันแรก ๆ ทำอะไรก็ดูดี อะไรก็ทนได้ แต่เมื่อมาอยู่ร่วมกันนานวันเข้า ทั้ง ๆ ที่สามีหรือภรรยาก็ยังเป็นคนเดิม อะไรที่เคยทนได้ก็เริ่มจะทนไม่ได้ รับไม่ได้ขึ้นมา ความจริงชีวิตคู่ก็อยู่ร่วมกันนานก็ยิ่งต้องมีการยึดหยุ่นให้แก่กันและกันมากขึ้น 4. แยกแยะ หมายถึง ในชีวิตของสามีภรณานั้นล้วนมีเรื่องราวต่าง ๆ เข้ามาปะปนจนแยกไม่ออก แต่บางเรื่องปะปนกันไม่ได้ 5. ยืนหยัด หมายถึง สามีภรรยาไม่ว่าจะเกิดปัญหาใด ๆ ขึ้นก็ตาม กำลังใจเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ความปรารถนาที่จะมีความสุขสดชื่นตลอดไปในชีวิตคู่ต้องมีใจที่จะยืนหยัดต่อสู้ด้วยกัน” สัตยญา สัตยญาวิวัฒน์ กล่าวว่า “1) การเลือกคู่ครอง ในการก่อตั้งครอบครัว ชาวพุทธควรถือหลัก 4 ประการนี้ในการเลือกคู่ครอง (สมชิวิธรรม) คือ (1) สมสัทธา เลือกคู่ครองที่มีศรัทธาความเชื่อ ลัทธิศาสนาเหมือนกัน (2) สมศีล เลือกคู่ครองที่มีความประพฤติศีลธรรม จริยธรรมเสมอกัน (3) สมจาคะ เลือกคู่ที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ ใจกว้างเสมอกัน

(4) สมปัญญา เลือกผู้มีปัญญา รู้เหตุผล เข้าใจกันได้ดี 2) การครองชีวิต เมื่อสมรสกันตามพิธีพุทธแล้ว ขึ้นต่อไปก็คือการดำรงชีวิตคู่อยู่ด้วยกัน ข้อนี้ก็มีธรรมะอีกหมวดเรียกว่า ฆราวาสธรรม เป็นแนวชีวิตคู่ดังนี้ (1) สัจจะ ต้องมี

ความซื่อสัตย์ต่อกัน คือ จริงใจ จริงวาจา และจริงการกระทำระหว่างกัน (2) ทมะ ต้องรู้จักข่มใจ คัดนิสัย ปรับตัว เข้าหากัน (3) ขันติ ต้องอดทนอดกลั้น หนักแน่น ไม่รู้ว่าทน ต่อความล่งล้ำกัน ทนต่อความเหนื่อยยากด้วยกัน (4) จาคะ ต้องรู้จักเสียสละความสุขของตนเพื่อคู่ครองของตน ตลอดจนการเอื้อเฟื้อญาติมิตรของคู่ครองให้มีความสุข 3) การอบรมดูแลลูก ลูกเป็นส่วนสำคัญของครอบครัวอีกอย่างหนึ่ง พระพุทธศาสนาก็มีธรรมะสำหรับเป็นแนวทางให้พ่อแม่ดูแลลูก เรียกว่า พรหมวิหาร มีดังนี้ (1) เมตตา ให้ความรักลูก ทำให้ลูกมีความสุข (2) กรุณา ความสงสาร ทำให้ลูกพ้นทุกข์ (3) มุทิตา ความยินดี เมื่อลูกประสบความสำเร็จ ก็แสดงความยินดีกับลูก (4) อุเบกขา การวางใจเป็นกลาง ให้ลูกต้องฝ่าฟันความยากลำบาก จากการฝึกหัดเล่าเรียน เพื่อลูกจะได้มีประสบการณ์ มีทักษะในเรื่องนั้น 4) ความสุขของครอบครัว พุทธศาสนาแสดงไว้ว่า ครอบครัวอาจมีความสุข 4 แบบนี้ได้ (1) อติสุข สุขเกิดจากการมีทรัพย์ที่หามาด้วยน้ำพักน้ำแรง (2) โภคสุข สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์เลี้ยงตัว ครอบครัว เลี้ยงผู้ควรเลี้ยงและบำเพ็ญคุณประโยชน์ (3) อนนสุข สุขเกิดจากการไม่เพิ่มหนี้ สุขจากความเป็นไท (4) อนวัชสุข สุขจากความประพฤติดีไม่มีโทษ เลี้ยงชีพชอบ ประพฤติชอบ ไม่บกพร่องเสียหายใครติเตียนไม่ได้”

10. ข้อเสนอแนะ

10.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

10.1.1 ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ความเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีผลต่อการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพราะฉะนั้น จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่า รัฐบาล หน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมทั้งองค์กรทางศาสนา โดยพระสงฆ์ควรแนะนำให้ประชาชนผู้ที่เป็นสมาชิกธรรมะแบบแผนในการดำเนินชีวิต โดยควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง) ไปประพฤติปฏิบัติอย่างจริงจัง และควรจัดให้มีการเสริมสร้างสัมพันธภาพภายในครอบครัว โดยมีโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการสายสัมพันธ์ โครงการธรรมะสัญจร ซึ่งมีการรณรงค์ให้ความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักถึงการผูกมิตร มีความรักใคร่สามัคคีกันภายในครอบครัว

10.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

10.2.1 ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจความหมายเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในครอบครัว คือ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นข้อปฏิบัติระหว่างสมาชิกในครอบครัว ตอบถูก ร้อยละ 72.2 ตอบผิด ร้อยละ 27.8 จึงมีข้อเสนอแนะว่า คู่สามีภรรยาหรือผู้ที่แต่งงานกันควรมีการศึกษาเล่าเรียนหลักธรรมเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพระพุทธศาสนาให้มากขึ้น เพราะเมื่อประชาชนมีความรู้ที่ถูกต้อง การปฏิบัติที่ถูกต้องก็จะเกิดขึ้นตามมา ในขณะเดียวกัน ความสุขภายในครอบครัวก็จะมีความมั่นคงยิ่งขึ้น

10.2.2 ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณสมบัติของสามีตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ สามียกย่องและนับถือภรรยา ตอบถูก ร้อยละ 82.0 ตอบผิด ร้อยละ 18.0 จึงมีข้อเสนอแนะว่า ฝ่ายสามีซึ่งถูกถือว่าเป็นผู้นำในครอบครัวควรศึกษาหาความรู้ความเข้าใจ และนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในครอบครัวให้มากขึ้น

10.2.3 ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณสมบัติของภรรยาตามหลักปรัชญา คือ ภรรยาจัดบ้านให้น่าอยู่ ตอบถูก ร้อยละ 94.0 ตอบผิด ร้อยละ 6.0 จึงมีข้อเสนอแนะว่า ฝ่ายภรรยาควรมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องปรัชญาของฝ่ายภรรยาไปประยุกต์ใช้ในครอบครัวให้มากขึ้น

10.2.4 ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาในการส่งเสริมสถาบันครอบครัว คือ ช่วยกันทำมาหากินอย่างสุจริต ทำประจำ มีร้อยละ 92.5 และไม่ทำ มีร้อยละ 0 จึงมีข้อเสนอแนะว่า จริงอยู่ประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมจะมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาในการส่งเสริมสถาบันครอบครัว แต่ที่เป็นปรากฏการณ์ในปัจจุบัน ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาความขัดแย้งความรุนแรงภายในครอบครัวก็ยังมีอยู่เป็นจำนวนมาก ฉะนั้น รัฐบาล หน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมทั้งองค์กรทางศาสนา ควรส่งเสริมให้มีแผนโครงการ นโยบาย หรือมีกิจกรรมที่สนับสนุนการสร้างองค์ความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติในหลักปรัชญาแก่ประชาชนให้มากขึ้น เพื่อความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว

10.2.5 ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาในการส่งเสริมสถาบันครอบครัว คือ มอบของขวัญให้แก่กันและกัน ทำประจำ มีร้อยละ 33.8 และไม่ทำ มีร้อยละ 9.0 จึงมีข้อเสนอแนะว่า คู่สามีภรรยาควรมีการมอบของขวัญหรือของกำนัลหรือจัดงานให้ด้วยความยินดีและเต็มใจแก่อีกฝ่ายหนึ่งเพื่อสร้างความรัก ความผูกพัน และ ความเห็นใจ ความเข้าใจให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ชีวิตในครอบครัวมีความสุขมากยิ่งขึ้น โดยจะเป็นการปฏิบัติในหลักปรัชญาได้อย่างดี

10.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะครอบครัวที่อยู่ในแขวงบางพลัด เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2551 จึงควรที่จะศึกษาในเรื่องนี้กับกลุ่มตัวอย่างของครอบครัวในระดับจังหวัดหรือระดับประเทศต่อไปว่าจะได้ผลเป็นอย่างไร และยิ่งไปกว่านั้นถ้าจะให้ได้ประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นควรที่จะศึกษาในเชิงคุณภาพร่วมด้วย เพื่อที่จะได้ข้อมูลในเชิงประจักษ์ที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

11. บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย. พิมพ์เนื่องในงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ, 2500.
- กระบี่ ชลวิทย์. ครอบครัวที่มีคุณภาพในทัศนะของพนักงานธนาคารทหารไทยในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.
- กนกวลี. อยู่กันยี่ดด้วย 5 ย, อ้างใน พระมหาวีจิตร คมภิโร (ศิริรัตน์). อุดมคติชีวิตคู่สมรสในพุทธปรัชญาเถรวาท. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2548.
- คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.). นโยบายและแผนงานในการพัฒนาสถาบันครอบครัว. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, 2541.

- จิตติกล้า หวังเจริญ. ปัจจัยที่สนับสนุนความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว. กรุงเทพฯ : รายงานวิจัย, 2543.
- พระมหาวิจิตร คมภิโร (ศิริรัตน์). อุดมคติชีวิตคู่สมรสในพุทธปรัชญาเถรวาท. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2548.
- โสภา ชปิลมันท์. รูปแบบครอบครัวไทยที่พึงปรารถนาในสังคมเมืองประเทศไทย. รายงานการวิจัย สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย, 2534.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรี. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบ พ.ศ. 2550-2554. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สูตรไพศาล, 2550.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. สังคมวัฒนธรรมพุทธ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- อัครชัย ชัยแสวง. การปฏิบัติตามหลักปรัชญาของบุคลาการในโรงเรียนเทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ. 2547. รายงานการวิจัย โครงการฝึกอบรมพัฒนานักวิจัย รุ่นที่ 2 สถาบันวิจัยญาณสังวร ให้ทุนอุดหนุนการวิจัย, 2547.

Kohlberg, L. Moral Development and Behavior. New York: Holt-Rinehart and Winston, 1976.

Osdamp, S. Attitude and Opinions. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, Inc, 1977.

12. คำขอบคุณ (Acknowledgement)

งานวิจัยฉบับนี้ ได้สำเร็จลงด้วยดีโดยความอนุเคราะห์ช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ และการเอาใจใส่อย่างดีเยี่ยมจาก อาจารย์ธนศ ต่วนชะเอม ผศ.ดร. ปัญญา วีระวิทยเลิศ และ อาจารย์สุชาดา นาคฤทธิ์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ช่วยตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่อง สนับสนุน และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย